

PEETIE, DOE 'T HEKKIE TOE, 'T VERKIE KOMT!¹

Zevende Dialectendag: "...aan uw taal heb ik u herkend!" (Matth. 26:73)

[Veronique De Tier en
Reinhild Vandekerckhove]

Op 22 maart 2003 organiseert de Stichting Nederlandse Dialecten (SND) de zevende editie van haar tweejaarlijkse Dialectendag, voor de tweede keer in samenwerking met de Stichting Cultureel Zeeuws Erfgoed en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur. Dialectliefhebbers uit Vlaanderen en Nederland zullen in het Zeeuwse Middelburg onthaald worden op een gevarieerd programma met toegankelijke en informatieve lezingen, werk-winkels, een café-chantant en een boekenmarkt.

Deze keer staat 'beeldvorming rond dialecten' centraal. Opvallende dialectkenmerken genieten in de eigen streek en soms zelfs ver daarbuiten een ruime bekendheid. Wat als opvallend of afwijkend ervaren wordt, vindt bovendien vaak zijn weg in dialectrijmpjes en (spot)zinnnetjes, of in spotnamen voor de inwoners van een bepaalde plaats. Dat is meteen ook het thema van het dialectenboek dat naar aanleiding van deze dag samengesteld wordt. Om er een rijk gestoffeerd werk van te maken, zoekt de SND in het hele Nederlandse taalgebied vrijwillige medewerkers om een enquête over dergelijke populaire noties in verband met dialecten in te vullen.

MIEKAMIEABRAKA

Dialectvariatie is iets wat mensen altijd gefascineerd heeft: dialectsprekers stellen vast dat het dialect van het aangrenzende dorp in een aantal opzichten afwijkt van hun eigen dialect en dat een vriend of collega uit een andere provincie toch anders spreekt. Vooral eigenaardigheden op het gebied van de uitspraak en bijzondere woorden blijven makkelijk in het – collectieve – geheugen hangen. Maar het blijft niet bij een passief registreren van afwijkende en opvallende dialecteigenschappen. Al eeuwen lang vinden dat soort kenmerken hun weg in rijmpjes en zinnnetjes waarmee de dialectspreker op een creatieve manier naburige dialecten of dialecten uit andere regio's karakteriseert en (vriendelijk) bespot. Dialectsprekers houden ervan om dialecteigenaardigheden uit te

vergroten. Vaak zijn dat soort zinnnetjes dan ook niet van enige overdrijving gespeend. Dat ze voor een buitenstaander onverstaaenbaar zijn, vergroot alleen maar het humoristische en ook raadselachtige effect. Denken we maar aan het West-Vlaamse zinnnetje 'tettittatuute' (het is tijd dat het uit is) of 'Miekamieabraka' (Mie had koud, Mie had bra(af) koud), waarin met het dialect van Boom gelachen wordt. Soms vinden we de spotlust in verband met het taalgebruik van de inwoners van andere gemeenten ook terug in de bijnamen die ze toegekend krijgen. In Limburg worden de inwoners van Groot-Gelmen *genannen* genoemd naar de groet 'dag, genan' (dag, buur). Enkele voorbeelden: over het dialect van Sittard zegt men "er zit met veir potte beir en e koffiekuikske in e huikske"; inwoners van Maastricht krijgen "dao komme de Mestreechse verkespuutsjes" te horen; iemand uit Assendelft wordt ongetwijfeld wel eens geplaagd met "as je weer op me hekkie komme zel ik je mit me ooiaak in je atje ikke" en voor iemand uit Dokkum zal "faider, de balaiker stait op 'e tafel" niet onbekend zijn. Om bepaalde West-Vlaamse dialecten te typeren, gebruikt men graag het zinnnetje "'t is e ruut uut tuus en 't rint trin". Op de grens tussen Oost-Vlaanderen en Brabant is "draa raa aaren mi ne praa derbaa" in allerlei varianten te horen. En zo bestaan er ongetwijfeld nog een hele reeks andere zinnnetjes.

ZOALS HET DIALECT THUIS ZINGT...

Dergelijke rijmpjes, spotzinnnetjes en bijnamen hebben al vroeger de aandacht

getrokken van taal- en volkskundigen in Vlaanderen en Nederland, maar ook daarbuiten. Zo probeerde de Duitse taalwetenschapper Heinrich Büld in 1939 te achterhalen of hij op basis van deze zinnnetjes een dialectindeling van de Duitse dialecten kon maken. In Vlaanderen verzamelde Jozef Cornelissen een reeks spotzinnnetjes in zijn in 1928-1937 uitgegeven *Nederlandsche Volkshumor op stad en dorp, land en volk*.² En de dialectwetenschapper Anton Weijnen beproefde anno 1961 de methode van Büld op Nederlands materiaal.³ Het interessante aan dat soort uitingen is namelijk dat ze zicht bieden op het bewustzijn van taalverschillen: sprekers zijn zich bewust van dialectgrenzen. Ook al vormen die populaire noties geen betrouwbare meetinstrumenten om dialectgebieden van elkaar te onderscheiden en een wetenschappelijk verantwoorde dialectindeling te maken - zo stelde Weijnen vast - in vele gevallen getuigen ze toch van een bijzonder waarnemingsvermogen. De dialectspreker is in staat dialectverschillen te karakteriseren en te lokaliseren.

Zoals gezegd vinden we in de bedoelde zinnnetjes en rijmpjes vooral uitspraak-eigenaardigheden terug. Hierbij horen ook melodie en tempo. Zo is voor niet-Limburgers het zangerige van bepaalde Limburgse dialecten een meer dan bekend en vaak nagebootst kenmerk. En verder gaat het dikwijls over het weglaten of toevoegen van klanken. Door weglating van de -t op het einde van woorden kregen b.v. de Utrechtenaren en Dordrechtenaren de bijnaam *tee-dieven*. Ook het niet uitspreken

van de h komt in vele spotzinnetjes aan bod. In sommige zinnetjes wordt er echt creatief gespeeld met klanken, wat meer dan eens een bijna poëtisch effect oplevert. Maar ook afzonderlijke woorden vormen wel eens het mikpunt van spot, vooral als ze in het eigen dialect niet voorkomen of er anders gebruikt worden. Een voorbeeld is het Zeeuwse *kacheltje op de diek*, waarin *kachel* veulen betekent. Ook stopwoorden trekken uiteraard de aandacht, zoals we bijvoorbeeld zien in een andere bijnaam voor Utrechtenaren, *waar-zeggers*. Grammaticale constructies en zaken die de woordbouw betreffen, treffen we nauwelijks in spotzinnetjes aan. Dat hoeft ook niet te verbazen. Het is bekend dat taalgebruikers zich hier veel minder van bewust zijn.

ENQUÊTE

De Stichting Nederlandse Dialecten wil graag dergelijke zinnetjes verzamelen uit het hele Nederlandse taalgebied. De bijgevoegde enquête moet ons in staat stellen te analyseren welke dialectkenmerken ook vandaag nog hun weg vinden in spotzinnetjes, welke spotzinnetjes de hedendaagse dialectspreker nog goed bekend zijn en waarvoor hij het meeste aandacht heeft. Kent u bovenstaande of andere stereotiepe uitspraken, zinnetjes, rijmpjes of spotnamen... over bepaalde dialecten in uw omgeving? Belangrijk is dat het niet zomaar typische woorden of uitdrukkingen uit een bepaald dialect zijn, maar werkelijk uitingen waarmee mensen het dialect van anderen typeren of (vriendelijk) bespotten.

Gelieve bij elk voorbeeld te vermelden op welk dialect, welke plaats of welk gebied het van toepassing is. U zou ons ook een grote dienst bewijzen door de uitspraak zo nauwkeurig mogelijk weer te geven. Gelieve deze pagina te kopiëren of uw bevindingen op een apart blad te noteren. U kunt deze enquête ook downloaden vanaf www.vcv.be!

- 1 Spotzinnetje dat gebruikt wordt om het dialect in de streek van Oudenaarde (Oost-Vlaanderen) te bekritisieren. Men vervangt er eind-en in substantieven door -ie.
- 2 J. Cornelissen, *Nederlandsche Volkshumor op stad en dorp, land en volk*. 1928-1937.
- 3 A. Weijnen, Het bewustzijn van dialectverschil. In: *Voordrachten gehouden voor de Gelderse leergangen te Arnhem*, n° 5, 1961. Zie verder ook: K.C. Peeters, *Eigen Aard. Grepen uit de Vlaamse folklore*. (s.d.).

OPROEP AAN MAMA'S & PAPA'S

Voor deze tentoonstelling zijn we nog op zoek naar mensen die geboortekaartjes (al dan niet met een echografie erop), babyfotoalbums en home-video's in bruikleen willen geven. In deze tentoonstelling komt niet alleen het ongeboren leven in beeld maar ook de wijze waarop de zwangerschap wordt beleefd en hoe de pasgeborene wordt verwelkomd. Kortom, het familiale gebeuren dat zich afspeelt naar aanleiding van deze speciale gebeurtenis heeft ook zijn plaats op deze tentoonstelling. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Het Huis van Alijn, Kraanlei 65, 9000 Gent (09-269 23 50) of mailen naar Els.Veraverbeke@huisvanalijn.be.

OPROEP AAN (NIET AL TE) JONGE SPRUITEN

Misschien heb je er al over horen vertellen door je mama of papa? Heb je in boekjes er al iets over gelezen of heb je er op televisie iets over gezien? Als je denkt het antwoord te weten op deze vraag, lees dan snel verder! Haal je tekenpotloden, kleur stiften uit de kast en maak er een tekening over. Je tekening zal worden getoond op een bijzondere tentoonstelling die deze zomer in Gent zal doorgaan van 14 juli tot 25 augustus op drie locaties: in het Huis van Alijn, het Caermersklooster en in het Sint-Lucasziekenhuis. Het thema van de tentoonstelling is 'zwanger zijn'. Jouw tekening zal worden opgehangen in het ziekenhuis. Hoe meer tekeningen we kunnen ophangen, hoe meer kleur er zal zijn en hoe meer de mensen die in het ziekenhuis verblijven vrolijker worden. Dus meedoen is de boodschap! Je kan je tekening opsturen naar of binnenbrengen bij Het Huis van Alijn, Kraanlei 65, 9000 Gent. Wij krijgen graag alle tekeningen vóór 8 juli 2002.

voorbeeld 1

uitspraak .....
plaats of gebied .....
betekenis .....

voorbeeld 2

uitspraak .....
plaats of gebied .....
betekenis .....

voorbeeld 3

uitspraak .....
plaats of gebied .....
betekenis .....

voorbeeld 4

uitspraak .....
plaats of gebied .....
betekenis .....

voorbeeld 5

uitspraak .....
plaats of gebied .....
betekenis .....

Graag krijgen we bovendien ook de volgende gegevens.

- uw naam (optioneel: de gegevens worden anoniem verwerkt):

.....

- huidige woonplaats: .....

- plaats waar u uw jeugd doorbracht: .....

- geboortjaar: .....

- man/vrouw (doorhalen wat niet past)

- wenst wel/niet geïnformeerd te worden over de dialectendag in Middelburg

(doorhalen wat niet past):

- naam: .....

- adres: .....

.....

De gegevens kunt u versturen naar de onderstaande adressen:

- Veronique De Tier - Universiteit Gent, Vakgroep Nederlandse Taalkunde, Blandijnberg 2, 9000 Gent (België);
- Ton van de Wijngaard – KUN, Afdeling ATD, Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen.

U kunt ze ook via e-mail doorsturen naar snd@mail.be. De Stichting Nederlandse Dialecten dankt u van harte voor de medewerking!

